

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

О Д У Н А В К А.

№ 14.

У Суботу 1. Априла

1844.

ФАЛА ВРЛОМЪ И ФАЛА ЗАСЛУЖНОМЪ.

Калипо о небесна пѣвко,
 Та божески дѣла вазглашавко,
 Бесмрти ти у свѣту твога,
 Вѣчно љу ти светиности служит',
 Ма и слабымъ, ал' искренимъ звукомъ,
 Умомъ љу ти подигнути кипе,
 Славит' љу те за вѣка мога,
 Удеси ми струне у гусала,
 Дай љимъ слогу некъ сагласно екну,
 А мен' пошљи сладке изражае,
 Да запѣвамъ негди на дивану,
 Међу друзма и браћомъ рођеномъ,
 Браћомъ Србма а редомъ юнацма,
 Да запѣвамъ дѣла одабрана,
 Штоно намъ се на свѣту сяю,
 Штоно пакъ ли одъ нѣи пресяваю,
 Та што л' вѣчна на свѣту остаю,
 Што ли людство усређую цѣло. —
 То све у мен' духъ ми уобража,
 Упуђуе кано невѣштога,
 Грло дае кано безгрломе,
 Умъ се труди, умъ се затруднява,
 Трзаюћ' се по оков'ма бѣде,
 Заплетенъ е у кршеве брига,
 Мутнило љимъ презирући скрозно;
 Бзыкъ сплетенъ чувства е збуњна,
 А и Арфи вѣштине е мало. —
 Но ам' и ты изъ горице вило,
 Колнк' игда, то баръ данасъ мени,
 Ам' помози съ клякомъ гласовитымъ
 Благодарность Србу да изявимъ,
 Вреномъ Србу *Никићу Јовану*,
 Родољубцу а славе витезу,
 Ил' Србчадце благодарю цигломъ,
 Патриоту л' давно желѣноме,

Штоно љй е у Србству рѣдки,
 Добродѣтель што му груди краси,
 Суету му разумъ разтеруе,
 Духъ прозире основе истине,
 Оружа се противъ вѣчногъ стыда;
 Ёръ онъ види и наравъ му каже,
 Да се вѣчностъ на дѣлу оснива,
 Добродѣтель да изъ дѣла быва,
 Но не гњила већъ Богу угодна,
 Што га љуби истина и правда,
 И што волн сво естество дивно;
 Пакъ онъ Србства славу подранюе,
 Србадию духомъ оснажуе,
 Сирочадма животъ услађуе,
 Неуморно слабе подномаже,
 Да неживе у бѣди и турн,
 Већъ да нехтаръ просвѣштениа пию,
 И свогъ рода ползу умножаю.
 Но вы друзи Минервини Нимфа,
 љубители Муза и Грација,
 Што вамъ грлу гласа е задоста,
 Топлимъ грудма и духомъ слободнымъ,
 Вѣку овомъ хвалу уздижите,
 Оглашуйте што садъ уживате,
 Одъ родбинца и свогъ отачбинца,
 Што до сада ни одъ кога жива,
 Ни домаћа толи одъ туђина,
 Пакъ у груди дубоко смѣстите,
 И поштенио вѣчномъ предаите,
 Да се на нѣг' будућностъ угледа,
 Да ревнуе свога реда слави.
 Тако и вы друзи ми данашњи,
 И сви Срби мали и велнки,
 Сладке плоде што сте окусили,
 Ма и мало доброте *Никића*,
 Са ума му име нескидайте,
 Пратите га до гробова ваши,
 Са љубављу и благодарношћу,

Да с' природа на насъ неразрди,
И ругоби вѣчной насъ не преда.
Теби сада о Небесный Сыне!
Спасителю свегъ рода людскога,
Молбу ову съ усрдѣмъ подносимъ,
Да Србинству некому подпоре
По вѣков'ма и времен'ма златнимъ,
Више пошлѣшь *Пишића Јована*,
Да и Србство изъ мрака се дигне,
И узна твоє волѣ путе,
Тадъ же т' славит' к'о штоно е дужанъ,
А не к'о што суета му каже. —
Равномѣрна л' *Исидору* фала,
Што *Пишића* на то напомену;
Добрий добромъ добро одобрава.

Ранко Алимшићъ

С. В.

ЕЗЫКОСЛОВНЕ ВѢСТИ.

У НѢМАЧКОМЪ ЕЗЫКУ МОРА СЕ ЗВАТИ И ПИСАТИ: Gräß А НЕ Graß (ГЛАВНЫЙ ГРАДЪ У ЦЫРИИ).

(Продуженіе)

Г. Хаммер-Пургсталь найвише се позыва на то, що школске књиге Gratz пишу. Но старый Киндерманъ дає сврху промѣне имена тога града слѣдеће извѣстіе: „По уставлѣнню нормальныхъ школа у земљи нађе се найпре у школскихъ книгахъ Gratz мѣсто Grätz печатано. Быо е, како ми е познато, умысао єднога странога, кой у нашъ изговоръ одвише повѣреніа полагаше. Тай случай медютимъ учини, да се при овдашнихъ школахъ іоць до овога часа Gratz изговара, пише и печата.“ Тако дає Киндерманъ у г. 1790 почетакъ новости, Gratz писати.

Градачке Новине звале су се одъ г. 1740. до 1786. „Grätzer Zeitung,“ гдѣ се на єданъ махъ у „Gratzer Merkur“ покрѣсте. У исто врѣме зваше Меркуръ и средньоаустрийске Новине тай градъ Gratz. Тай писаня бунтъ траяо е одъ г. 1787. до 1795., но одъ онда до садъ уталожіо се е быо, и надати се е, да ће и садъ као и пре изчезнути. Хаммер-Пургсталь и самъ е г. 1800. Grätz писао.

Мы (Нѣмци) већ садъ у найкраћемъ врѣмену добыли смо петъ различитыхъ на-

чина писаня. Сви землѣписци нашего врѣмена и скоро сви изображени пишу Grätz; говорникъ у 21. скупщини нѣмачкихъ изпытатели нарави бори се за Gratz; ученый архиваръ Вартингеръ и нѣгови наследници пишу Gratz; у цыркскомъ лѣтопису (1842) изяснисе Баронъ одъ Хаммер-Пургсталь пре за Grcsz неголи за Grätz, а дописникъ бранкобродскога листа обходѣня мысли, да се мора, да бы се отезанѣ гласника а ясно изразити могло, Graeze писати. Тихъ петъ начина писаня провишли су у течаю одъ нѣколько недѣля, одъ како смо се одъ обычнoga начина одвратили, и потребно е, да се, за избѣћи іоць већу сметню, досадашнѣга у обычай уведенога писаня начина Grätz придрѣжавамо. —

Тако умствує Г. Шрайнеръ, како бы се славенска рѣчь *Градаць* нѣмачкы изговарати и писати морала, и немогу мое удивлѣніе узтегнути, съ каквомъ се точною и разборитостю Нѣмци боре, докъ начинъ писаня само єдне єдите рѣчи опредѣле, дочимъ кодъ насъ о такихъ стварихъ нити тко ща говори нитъ ромони, већ пише како тко зна, неосврѣхуи се ни найманѣ на Србуль и друге повелѣ, стои ли тамо *Князь* или *Кнезь* и ща ли е я ща ли е?

У наведеныхъ рѣчихъ Г. Шрайнера видимо у кратко ово:

1) Да се е славенска рѣчь Gradac, Gradec, Gradic (Градић) скоро хиляду година борити морала, докъ се е по правилу нѣмачкога єзыка сасвимъ у Graetz, Grätz претворила.

2) Да су понайвише Славени и они медю нѣими стануюћи Нѣмци звали Gratz, а прави Нѣмци изъ унутарности Нѣмачке Grätz, ерѣ о оныхъ другихъ по Нѣмачкой налазећихъ се Grätz-ахъ, кои су се по правилу нѣмачкога єзыка већ утврѣдили, никакве разпре нейма.

3) Да Г. Шрайнеръ надъ Г. Хаммер-Пургсталомъ у толико побѣду одрѣжава, що не само већа часть повелѣ, него и правило нѣмачкога єзыка за нѣга говори, о чемъ ћемо се изъ наведеныхъ примѣра такы освѣдочити.

Нѣмци изговараю и пишу оне рѣчи, кое се и у другихъ єзычихъ находе, и рѣчи су Gradec подобне на слѣдећій, пре стране, пакъ онда нѣмачке рѣчи садрѣжаваюћій начинъ:

Kar-i-nthia.	{ (Ker-nden. 1) Kär-nthen.
Gor-i-ca.	Gör-z. 2)
Mart-i-s.	Mär-z.
Gam-i-za-ti.	Gäm-se. 3)
Mur-i-ca.	Mür-tz. 4)
Kol-i-n.	Köl-n. 5)
Gran-i-ca.	Grän-ze. 6)
Sabl-j-a.	Säbl. 7)
U-b-i-l.	Übl.
Прѣс-і те.	Brüs-te.*
Брѣи-ѣ.	Brün. 8)
Notar-i-us.	Notär.
Commisar-i-us	Kommisär.
Popularitat-i-s.	Popularität.
Popular-i-s.	Populär.
Dan-i-a.	Dänemark.
Nur-i-nberak.	Nür-nberg. 9)
Tur-e-k. 10)	Tür-k.
Boh-e-mia.	Böh-men.
Bor-i-sa. 11)	Bör-se.
Iun-i-or.	Iün-ger.
Мон-а-хѣ	Mön-ch.
Hol-o-muc. 12)	Ol-mütz.
Grad-a-c. }	Gräde,
Grad-e-c. }	Grätz,
Grad-i-c. }	Grätz.

Изъ тѣхъ предложеныхъ примѣра види се, да гдѣгодъ у туѣихъ рѣчихъ *a, e, o* и *i* стои, и

- 1) Овако се налази у повеляхъ од г. 1301. напи- писано.
- 2) Градъ у Крањској край рѣке Сонче међу го- рами.
- 3) Я знамъ да Нѣмци пишу: Gemse (дѣвля коза), но они пишу и hängen и Henker, а писали еу Grez и Grätz, како смо горе видели.
- 4) Рѣка у Шцѣрской.
- 5) Градъ край рѣке Рѣне (Rhein).
- 6) Нѣмци пишу и Grenze, а пре еу писали: Gra- nitz, Granitzer (Graničar).
- 7) Одъ глагола са-бити, дакле съ прошастымъ дѣ- лателнога: са-била-сабля.
- 8) Главный градъ у Моравской.
- 9) Градъ у Нѣмачкой.
- 10) Ово е необычно единствено одъ *Турци*.
- 11) Мѣсто са-боръ и у срѣди копула (свеза): *i*.
- 12) Градъ у Моравской, и долази одъ Хольмъ е- брьдо; Olmütz е то исто що и хольмиѣ.

у нѣмачкомъ языку избади се или бољ рѣћи кодъ предидуѣегъ или кодъ слѣдуюѣегъ (Olmütz.) самогласногъ писмена метне се, онде се у нѣмачкомъ языку *a* у *ä*, *o* у *ö* и *u* у *ü* претвори, коє Нѣмци претворѣ гласа (Umlaut) зову. Оне двѣ точке или чертице нища друго незначе, него *i* или *u*, и я ово называмъ *копула* (свеза), коя слово (Praedicat) съ *пологомъ* (Subject) веже н. п. гор-*i*-ца, гор- значи слово, -*i* копулу, а -ца (ища) пологъ.

(Конацъ слѣдує.)

ПРЕРАНА ЗРѢЛОСТЬ УМА.

(Съ Грчкогъ.)

Тома Вилхелмъ Малкинъ познавао е Англезку азбуку пре него што е говорити почео; при свемъ томъ што нѣ могао изговарати писмена, опетъ иѣ е показивао претомъ, кадъ е чуо кога име. Кадъ е было одъ 2. године почео е говорити, и одма читати и писати съ тако- вомъ брзошћу, да они, кои нису были очевидци тога, никако вѣровати немогау. На данъ ро- ѣня нѣговогъ, кадъ му се треѣа навршила го- дина, напише своіой матери писмо, и после не- сколько мѣсецій другимъ сродницыма своимъ. У четвертой години познавао е Еллинску азбуку, и толико е успѣо у Латинскомъ, да е сачинявао теме посведневно са довольномъ правилношћу. Пре нег' што му се наврши пета година, нѣ са- мо читао са довольномъ и савршеномъ лакошћу, него е и разумевао чудесно. Карте Географи- ческе преписивао е изредно и оригиналу равно; учинио е неколико преписанія одъ главы дѣла славногъ живописца Рафаѣла, тако согласна са штиломъ и чувствомъ оригинала, да вѣште су- діе предаказивау кадъ бы се дао на художества, было бы еданъ одъ найславниѣ мужева.

Одъ седамъ година списивао е басне, и у- чинио неколико проба у поетическомъ сачинѣ- нию, коє небіау презрительно; но найнамето- до- стойниє показиванѣ уроѣногъ нѣговогъ обра- жения быаше то. Идеа нѣкогъ несуществуе- мого мѣста удубила се тако у уму нѣговомъ, да ю е ясно и живостно описао. Овогъ веселогъ мѣста мечтаваше себе царемъ; имао е намѣре- нѣ да спиче историю нѣгову, и занета е произ- вео раздѣлене части неке. Сачини географиче- ску карту уобразителне ове землѣ, даваюѣи имена свогъ собственогъ изнаѣая главнымъ го-

рама, рѣкама, градовима, езерама, селама и т. д. Ова е последня игра нѣговогъ великоумія была; ербо ово младо чудовиште науке умре пре него што наврши седму годину живота свога. **Бѣтмиѣ Аврамовићъ.**

ДОПИСЪ ИЗЪ ЗАГРЕБА.

(Конаць.)

У Сплѣту се штампаю съ новимъ правописомъ *пѣсле разлике на поштењ божѣ* и т. д. Књига быће за наше црквенике одъ користи. — У Трсту изашла су два дѣла на нашемъ езѣку одъ г. *Иліе Рукавише Любачкогъ*: 1. Kroatische Abänderungs- und Abwählungsformen nebst den Regeln der Aussprache und Rechtschreibung. Grammaticalisch verfasst von Elias Rukavina v. Liebstadt. 2. Граматички превводди (!!!) за народно казалиште одъ *Иліе Рукавише Любачкогъ*. Я се нећу пуштати у протресанѣ унутарнѣ цѣне ти дѣла, ербо ѿ нисамъ јошъ прочитао. Но држати се само едне ствари — наиме ортографіе. Вы сте већ опазили изъ едне рѣчи наслова нѣшта новаго. Да богме, време одъ реформаціе јошъ нѣ прошло кодъ насъ: едва што е *Даница* извела тежкимъ мукама (и све што су јошъ помогле најболѣ силе западне стране южны Славена), тежкомъ мукомъ и невольномъ (кажемъ) реформу, коя южный западъ Славена приближуе осталому сѣверному западу Славенства, ето ти опетъ г. Рукавину, кой е у своіой глави пронашо, да та реформа јошъ нѣ савршена, него да треба на начинѣ талианскій предвостручити нѣкое самогласнике, 1) за да се тимъ назначи ударенѣ преѣшнѣгъ самогласника. А ту реформу подуже г. Р. на свою руку, безъ да е кога пытао или слушао савѣтъ, да одустане. Да е г. Р. на нашемъ обзору звѣзда првогъ блеска, бы му се опростило, ербо каже

*) Овде е г. дописатель сигурно хтѣо рѣчи „сугласнике“, ерѣ г. Рукавина, како изъ горе наведена у наслову рѣчи „превводди“ видимо, неудвоива „самогласнике“, него „сугласнике.“ — Ову прилику не можемо пропустити, да неизразимо наше велико удивленѣ на рѣчи истога г. Рукавине, кое ономадне у 13. брою *Зоре Далматиске* читаемо. Онъ претресаюћи преводъ г. Дмитрія Поповића „*Освальдъ или златотворно село*“, каже „да небы много жертве одъ стране *Сербаллх* стаяло, ако биду 1) и они *латинска слова* за свою књижевность примили, буди да већ и онако половницу *латински слова* употребљава-

1) А ха, г. граматикеру, дакле „биду!“ То е сигурно по Вашимъ срезаня формама. Мы ѿ јошъ писмо среѣу имали читати, но изъ овога можемо судити, како су основане и савршене! Кодъ насъ „биду“ кажу дѣца кадъ проговараю, а мы велимо „буду.“ Учредникъ.

се, да велике главе имаду свое мухе (Launen), у кое неваля дирати, него праштати ѿ збогъ величине или величанства исте главе: но како може г. Р. у књижеству нашемъ као *Deus in populum gentium* метнути се у позитурѣ реформатора, то никако докучити не можемо! Заръ ли мысли г. Р., да се реформе тако лако уведе у животъ, као што се раѣаю лако у глави и напишу на артиѣ? Или може быти мысли, да свѣтъ сваку реформу тако радо гледа и прима као какву нову хальину? Нипошто! Да шта: свѣтъ мрзи на сваку реформу, као медвѣдъ на човека, кой га тера изъ свогъ брлога, и пази добро, кой се на таѣ посо спрема. Тко око реформа мысли и ради, нека прво добро промысли, естъ ли реформа нѣгово заиста *времену сходна, необходимо нужна*? Тко то нечини, нагазитѣ као врагъ на великій петакъ, раздражитѣ свѣтъ протива себе; неће (истина) пролити крви, него много жучи и дрнла, кое бы се могло повратити у болю сврху. Тако нека и г. Р. пази, да ненагази, и пріе одустане, него побуни свѣтъ противъ себе и изпразни кесу свою на штампањ књига, одъ кои ће онъ главомъ остати највѣрнѣи и најискренѣи читатель и штователь. — *Матица* наша, како ће Вамъ быти познато изъ *Новина*, врло добро напредуе, главница се све више допунява. *Гундулиха* прво дѣло, што *Матица* издае, быће т. м. готово (како? то знате такоѣрѣ изъ *Данице*). После тога издатѣ *Матица* *Делетровъ* историчкій драма „*Теугу*.“ По своей прилици те ће и наша *Матица* временомъ издавати свой часопись. Боже дай, да бы се то стало што скоріе! Свако дружтво књижевнѣо треба да стече упливъ и правацъ књижевнѣи, но тога другче стеће не може, него средствомъ књижевнѣо листа или часописа. *Dixi et salvavi animam meam!* — **И. Р. Ц.**

ю, 2) дочим она друга пола *герчких писменах* такову моѣ и оштрину има, да само сузе штюцу на очи нагана. Гди е бую, и шта е мыслио г. Р., кадъ е ово написао, мы никако докучити не можемо; зато га само сажалѣвамо као краткоюмна и педантична човека, кои ни мало далѣ одъ носа негледа, и неразбира, шта, и кадъ, и коме говори. У мѣсто да своима роѣацма препоручуе, да драгоцѣну старину, кою су сами одбацили, и кою су Срби за себе и за нѣи вѣрно сачували, на ново пригрле, онъ е радъ и Србе одъ нѣ да одврати!!!??? О *Coridon*, *Coridon* quae te dementia cepit? — Смилуй му се Боже, ерѣ незна шта твори! — Учредникъ.

2) Јошъ дѣшше, него „биду.“ Швабе и Грци, кадъ Србски говоре, у мало коіой рѣчи да непромѣну е на и; и мы смо имали више пута прилику такове чути да рекну: *трибалъ*, а напротивъ наши люди кажу *требалъ*, дакле и „употребљамъ“, а не „употребљавамъ.“ *Sapere aude!* Учредникъ.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Књигопечатнѣи у Београду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА